Intelektuální formace kleriků kongregace redemptoristů v Obořišti vzhledem k dobovým právním předpisům

Eva Zavadilová

Církev vždy podporovala a oceňovala intelektuální činnost příslušníků řeholních řádů, kterou přispívali k blahu a rozvoji celé církve. Papež Pius IX. v listu *Ubi primum*, určenému řeholním představeným, ze dne 17. července 1847, povzbuzuje k dalšímu úsilí o správný způsob studia v souladu s pravidly řádu. Řeholníci se mají horlivě věnovat studiu zejména posvátných věd, aby poté, co jsou sami vzděláni v tom nejlepším učení, byli schopni plnit požadavky a výzvy odvíjející se od jejich poslání a posvátné služby.¹ Mezi místa, kde se tato intence ve značné míře uskutečnila, patřilo zázemí řádového teologického institutu Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v Obořišti u Příbrami.

Během první poloviny dvacátého století se na území našeho státu podařilo některým řeholním řádům a kongregacím obnovit či nově vybudovat instituce, které poskytovaly spirituální formaci a filozoficko-teologické vzdělání kandidátům kněžství v rámci vlastního řeholního společenství. Jednalo se o řádové teologické instituty,² soukromé vzdělávací ústavy vysokoškolského rázu, které měly vychovávat vlastní klérus podle církevních předpisů včetně instrukcí představených, ale prakticky se na ně vztahovaly také zákony státní. O činnosti těchto teologických institutů víme málo, podrobnější odborné pojednání chybí. Dané téma na zpracování teprve čeká, nakolik to bude možné, vzhledem ke zlomkovitosti dochovaných informací a skutečnosti, že neexistuje ani neochvějná jistota o přesném počtu těchto ústavů.³

¹ Srov. A. BIZZARRI, *Collectanea in usum secretariae Sacrae congregationis episcoporum, et regularium*, Roma: Ex Tipographia Polyglotta, 1863, s. 868.

² Vzhledem k dobovým zvyklostem jsou v textu synonymně používány názvy jako (řádové či řeholní) teologické učiliště, teologický ústav, teologické bohosvědné učiliště nebo (teologický) studentát.

³ V. Novotný poukazuje na rozpor mezi údaji, které předkládají ve svých publikacích K. Kaplan a V. Vaško a navrhuje vlastní výčet řádových teologických učilišť před jejich

Cílem tohoto příspěvku je pokusit se na základě archivních pramenů rekonstruovat realitu intelektuální kněžské formace v Obořišti, seznámit s organizací a vývojem teologického studia otců redemptoristů ve světle dobových právních předpisů církevních i státních.

Tento ústav byl pozoruhodný tím, že ač jej založila kongregace působící v našich zemích poměrně krátce, dosáhl vysoké úrovně a získal věhlas,⁴ který si udržel po celou svoji existenci. To nebylo právě jednoduché zejména v období třicátých let dvacátého století, kdy se přistupovalo k reformám v oblasti teologického vzdělávání ze strany církve i státu.

Redemptoristé jsou především misionáři, jejich spiritualita je chris-tocentrická, jsou však také mariánským společenstvím se zvláštní úctou k Panně Marii Ustavičné pomoci. V řeholních domech redemptoristů panuje život rozjímavý, v apoštolské službě pak život aktivní.⁵ Spirituální a intelektuální formace kleriků nemohla být striktně oddělena jedna od druhé, obě se prolínaly a tvořily určitou jednotu. I to je obsaženo v hesle, jímž se mladí redemptoristé ve studijní koleji měli řídit: „Soli Deo et studiis“. V tomto příspěvku bude zohledněna pouze ona intelektuální formace se zřetelem na strukturu a proměnu studijního kurikula. K prvnímu období činnosti teologického ústavu byla k dispozici o něco chudší pramenná základna, zatímco archiválie z posledních, především poválečných, let se dochovaly v hojnějším počtu, což je v příspěvku zohledněno.

1. VZNIK VLASTNÍHO TEOLOGICKÉHO ÚSTAVU V OBOŘIŠTI

Kongregaci Nejsvětějšího Vykupitele (CSsR)⁶ založil sv. Alfons Maria z Liguori, neapolský šlechtic a advokát, v italské Scale u Amalfy.⁷

zrušením. Srov. V. NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta 1939–1990: Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, s. 49.

⁴ Srov. Z. HORÁK, *Církev a české školství: Právní zajištění působení církvi a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, Praha: Grada, 2011, s. 197.

⁵ Srov. M. M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, IV. díl, 1. svazek: *Kongregace a řeholní společnosti*, Praha: Libri, 2016, s. 129.

⁶ Congregatio Sanctissimi Redemptoris představuje klerickou kongregaci papežského práva, která se řídí vlastními statuty sestavenými Alfonsem z Liguori a konstitucemi, které byly vytvořeny generálními kapitulami. V čele kongregace stojí generální

Stalo se tak dne 9. listopadu 1732. Kongregace, jejíž hlavní náplní byla misionářská činnost mezi chudým (materiálně i duchovně zaostalým) venkovským lidem, se posléze rozšířila v jižní Itálii, ale přes Alpy ji přenesl až rozený Moravan Klement Maria Hofbauer.⁸ Nejprve do polské Varšavy, poté do metropole rakouské monarchie Vídně.⁹

Do českých zemí přišli redemptoristé z vídeňské provincie v padesátých letech 19. století, přičemž vůbec první řeholní dům vznikl roku 1855 v Koclířově u Svitav. Již v lednu roku 1856 však dorazili redemptoristé do Prahy na Karlov, kde se ujali duchovní správy (včetně působení v c. k. zemské trestnici u sv. Václava) a koncem roku 1856 se objevují také na Svaté Hoře u Příbrami.¹⁰ Postupně přibývala další místa v rámci zemí Koruny české, kde zakládali redemptoristé koleje či hospice, současně narůstal zájem o vstup do kongregace z řad místních obyvatel. Proto byl zřízen juvenát v Července u Litovle na Moravě, který zahájil činnost roku 1896. O dva roky později při volbě představených řeholních domů bylo ustanoveno generálem kongregace P. Rausem, aby představení domů na Července, Svaté Hoře a v Praze povinně uměli česky. Na podzim roku 1899 byla zorganizována společná žádost o zřízení samostatné provincie mezi českými redemptoristy. Tuto žádost podepsalo 39 českých kněží rakouské provincie a také P. Josef Pejška a P. Jan Hudeček, toho času lektoři v řádovém studentátu v Mautern. Žádost nakonec došla schválení, ale ještě dříve, než došlo k oficiálnímu vzniku české provincie, bylo roku 1900 generálním představeným povoleno zřídit český noviciát v Praze,

superior (*rector maior*) se sídlem v Římě. Dále se kongregace dělí na provincie, řízené provinciály. Jednotlivé domy v rámci provincie se nazývají koleje (pod vedením rektora) a menší hospice (pod vedením superiora). Redemptoristé skládají mimo tří slibů chudoby, čistoty a poslušnosti ještě tzv. čtvrtý slib doživotního setrvání v kongregaci. Členy kongregace jsou jak kněží (*sacerdotes*), tak bratři laikové (*fratres laici professi*), posluchači teologie (*clerici studentes*) a novicové. Srov. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 129–131.

⁷ Srov. M. HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 101.

⁸ Srov. P. KOPAL, *Působení kongregace Redemptoristů: Za příčinou 150letého jubilea jejího založení*, Praha: Cyrillo-methodějská knihtiskárna, 1883, s. 8–16.

⁹ Po předchozím úspěšném působení ve Varšavě byli vlivem politických zvratů redemptoristé z Polska roku 1808 vyhnáni, Hofbauer proto směřoval do Vídně, aby se pokusil vymoci úřední povolení pro působení kongregace v Rakousku, což se mu na samém sklonku života splnilo. Srov. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 141.

¹⁰ Srov. KOPAL, *Působení redemptoristů*, s. 30–34.

neboť dříve jej všichni museli absolvovat v Egenburgu.¹¹ Pražská provincie byla založena dekretem ze dne 26. dubna 1901 a vznikla vyčleněním pěti domů z provincie vídeňské (dva domy byly na území Polska a tvořily tak viceprovincii).¹² Novým provinciálem byl jmenován P. František Sal. Němec, dříve rektor pražské koleje.

K pražské provincii také náleželi čtyři bohoslovci, kteří měli studovat na řádovém učilišti v štýrském Mautern.¹³ Nově jmenovaný představený se však zabýval myšlenkou vybudovat na území provincie vlastní teologický institut, na kterém by studovali domácí klerici kongregace. Za tímto účelem byl vyhlédnut kostel sv. Josefa a bývalý klášter paulánů v Obořišti u Dobříše. Jednalo se o jednopatrovou budovu se dvorem, ke které na jižní straně přiléhál kostel sv. Josefa. Klášterní budova však byla ve značně zchátralém stavu.¹⁴ Majitel hrabě Josef Colloredo Mansfeld nakonec po obtížných jednáních s provinciálem podepsal kupní smlouvu v prosinci roku 1901 a již koncem ledna 1902 byla zakoupená nemovitost odevzdána do vlastnictví kongregace.¹⁵ Počátkem března se do Obořiště odebral superior P. Josef Roller s několika bratry truhláři, aby řídil opravy kostela i kláštera.

Již 13. srpna 1902 byla oficiálně obsazena kolej a promulgování oficiálové. Dne 1. září proběhlo slavné vysvěcení domu a přesně o týden později byla ex offo zřízena klauzura. P. Roller s ostatními kněžími obořištského domu, mezi něž patřil P. Martin Janů, P. Václav Smolík a osvědčení profesori z Mautern P. Josef Pejška a P. Jan Hudeček, se zapalsi výrazně do paměti bohovědného učiliště i pražské provincie.

Dne 17. března 1903 uznalo c. k. místodržitelství v království českém oficiálně existenční právo koleje redemptoristů v Obořišti a 10. června téhož roku došlo ke schválení též od arcibiskupského ordinariátu v Praze.¹⁶ V nové studijní koleji se záhy začal naplňovat záměr a cíl kongregace, jak jej redemptoristé ohlásili laické i klerické veřejnosti národnostně nejednotné:

Pražská provincie Redemptoristů bude v klášteře obořištském vychovávatí svůj dorost v jazyku českém, aby dílo svatých misí ke spáse nesmrtelných duší a ke

¹¹ Srov. J. ZEMÁNEK, *Dějiny pražské provincie*, Svatá Hora: Alfí, 2001, s. 8–9.

¹² Srov. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 163.

¹³ Srov. ZEMÁNEK, *Dějiny pražské provincie*, s. 9.

¹⁴ Srov. F. SCHROLLER, *Pět listů z Obořiště*, Příbram, 1901, s. 5.

¹⁵ Srov. Národní archiv, fond ŘP, karton 38, sign. VII/1–31

¹⁶ Srov. Národní archiv, fond ŘP, karton 37, sign. VI/1–31.

slávě Boží v krajinách českých konali kněží řeči české dokonale mocní [...] Německých krajanů nebudou z činnosti své vylučovati [...] budou znali i druhého jazyka zemského [...] aby každému svým kněžským úřadem posloužiti mohli.¹⁷

2. ORGANIZACE STUDIA DO ROKU 1918

Ze strany státu studium na teologických řádových institutech upravovala císařská a ministerská nařízení z padesátých let 19. století, která si svou platnost podržela i v období první republiky. Máme na mysli zejména ministerské nařízení ř. z. ze dne 30. června 1850 č. 319 a ministerské nařízení ř. z. ze 20. března 1858 č. 50 ř. z.¹⁸ Na učiliště měli být přijímáni pouze adepti, kteří s dostatečným prospěchem absolvovali nižší a vyšší gymnázium. Pro všechna teologická učiliště byly stanoveny povinné hlavní předměty: teologie dogmatická, morální a pastorální, biblistika Starého a Nového zákona, církevní dějiny, církevní právo a hebrejšтина. Minimální počet vyučujících profesorů se měl rovnat čtyřem.¹⁹ Profesory teologického učiliště navrhoval představený řádu příslušnému biskupovi, který měl formou konkurzu prověřovat vědeckou způsobilost navržených kandidátů.²⁰ Když koncem listopadu 1902 P. Němec jednal v této věci s arcibiskupem Lvem Skrbenským, vyjádřil se arcibiskup v tom smyslu, že nežádá po profesorech nutně konkurzní zkoušku, ale celou věc ponechává na vůli provinciála.²¹ Dále bylo arcibiskupem ustanoveno: „Aby předpisům říšského zákona se vyhovělo v komisaři zkušebním, stanovuje jím jednou provždy rektora obořišského.“²²

Filosoficko-teologické studium v Obořišti bylo již od počátku pětileté, opíralo se o nauku Tomáše Akvinského²³ a zohledňovalo též požadavky dané řádovými konstitucemi. Proto např. výuka morální a pasto-

¹⁷ SCHROLLER, *Pět listů z Obořiště*, s. 60.

¹⁸ V. BUŠEK - J. HENDRYCH - K. LAŠTOVKA - V. MÜLLER, *Československé církevní zákony*, 1, Praha: Československý kompas, 1931, s. 296–308.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 300.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 297.

²¹ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 16, Kronika pražské provincie.

²² Tamtéž.

²³ Tomismus byl uznán za oficiální filozofii katolické církve v encyklice Lva XIII. *Aeterni patris* z roku 1879, což bylo roku 1914 potvrzeno v motu proprio papeže Pia X. *Doctoris angelici*. Srov. *Acta Sanctae Sedis* XXII (1879), s. 97–115; *Acta Apostolicae Sedis* VI (1914), s. 336–341.

rální teologie probíhala v duchu učení zakladatele²⁴ kongregace Alfonse z Liguori. Organizace studia v nové studijní koleji odpovídala poměrům na církevně i státně schváleném učilišti téže kongregace v Mautern.²⁵

V čele studijního domu stál rektor, který bděl nad růstem studentů v ctnosti i vědě, a protože byl pověřen řízením celé koleje, měl důsledně dbát o to, aby i život celé tamní komunity byl pravdivým následováním řehole. Vlastním a nejbližším vychovatelem studentů byl prefekt. Byl zpovědníkem studentů, strážcem kázně, který měl vhodně pečovat o potřeby kleriků. Prefektovi byl v této činnosti nápomocen socius.²⁶ Úplně prvním prefektem se stal P. Hudeček. Studenti v Obořišti prefekta někdy důvěrně nazývali svým „tatíčkem“. Vyučování a vzdělávání kleriků bylo hlavní náplní úlohy lektorů, a přestože dotyční vyučující zastávali i jiné funkce v komunitě, tento závazek patřil k jejich nejdůležitější službě v rámci koleje. Stěžejní úloha lektorů nespočívala pouze v přednášení látky, ale měli být také k dispozici studentům ke konzultacím a rozhovorům.²⁷

První lektoři v Obořišti studentům přednášeli tzv. hlavní předměty, filozofii, homiletiku a jazyky. V rámci hlavních předmětů byly tematicky obsaženy i některé další předměty,²⁸ které byly potřebné pro kněžskou službu.²⁹ Tak např. synodologie se přednášela v rámci církevních dějin a další byly součástí gymnaziálního kurikula juvenistů.³⁰ Každý lektor přednášel obvykle dvě disciplíny, to však nebylo podmínkou. Některé předměty se nevyučovaly každoročně, ale dle potřeby, podle přítomnosti či absence studentů daného ročníku. Také lektorský sbor se obměňoval. Z těchto prvních důstojných otců,³¹ kteří stáli u zrodu studentá-

²⁴ Sv. Alfons z Liguori byl jedním z největších morálních teologů všech dob. Dne 26. dubna 1950 byl papežem Piem XII. prohlášen za patrona moralistů, morálních teologů a zpovědníků. Srov. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 137.

²⁵ Srov. Národní archiv, fond ŘP, karton 37, VI/1–31.

²⁶ Srov. *Statuta Capituli generalis Congregationis SS. Redemptoris celebrati A. MDCCCXCIX, Romae Typis Cuggiani*, 1909, s. 13–15.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 16.

²⁸ Patřila k nim křesťanská archeologie, apologetika, historie zjevení, synodologie, historie dogmatická a symbolika. Srov. BUŠEK – HENDRYCH – LAŠTOVKA – MÜLLER, *Československé církevní zákony*, s. 296.

²⁹ Jejich výuka byla doporučována, pokud to dovolí poměry. Srov. tamtéž, s. 296.

³⁰ Viz níže, s. 192.

³¹ Viz výše, s. 186.

tu, P. Smolík³² a P. Pejška³³ působili v Obořišti téměř do konce života a vyučovali ustálené kombinace předmětů: P. Smolík scholastickou filosofii a pastorální teologii a P. Pejška církevní právo a církevní dějiny.³⁴ Protože se často stávalo, že ustanovený lektor byl nepředvídaně přeložen z jedné katedry na druhou, bylo povinností provinciálního představeného zabezpečit, že výuku obtížnější disciplíny budou zastávat lektoři opravdu schopní k této službě, kteří předem prošli dostatečnou přípravou.³⁵

Výuka probíhala podle předpisů latinsky, a když to vyučující uznali za vhodné, pak z přednáškových sálů zaznívala též některá ze zemských řečí. Vedle filosofických a teologických předmětů se vyučovaly tyto živé jazyky: němčina, francouzština, italština. Od druhého pololetí studijního roku 1913/14 bylo teologům povoleno studovat pouze jednu živou řeč (mimo němčiny). Nepravidelně se k předmětům v období do počátku první světové války řadil také tělocvik.

Z hlavních předmětů se posléze vydělovaly a osamostatňovaly jako speciální části jejich subdisciplíny a vzrůstal počet vyučovaných oborů. Roku 1914 byla rozdělena výuka Písma svatého mezi dva lektory na introdukci a exegezi, ale později byly předměty opět sloučeny v jeden.

³² P. Václav Smolík se narodil 22. září 1866 v Třeboni. V roce 1882 vstoupil do kongregace redemptoristů a studoval v Mautern. Roku 1889 byl vysvěcen na kněze. V letech 1896–1901 se účastnil misii v českých zemích, žil v komunitách v Koclířově, Č. Budějovicích, na Července, vyučoval řečtinu, matematiku, fyziku, přírodopys. Psal četné recenze. V Obořišti přednášel jako lektor 15 let filozofii, odtud odešel na odpočinek na Svatou Horu. Zemřel v Praze 3. května 1920. Srov. L. OVEČKA, „Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré...“: *Česká katolická morální teologie 1884–1948*, Praha: Karolinum, 2011, s. 98.

³³ P. Dr. Josef Pejška se narodil 11. března 1870 v Příbrami, vystudoval gymnázium v Příbrami, poté odešel do Mautern ve Štýrsku k redemptoristům. Po složení řeholních slibů přijal kněžské svěcení dne 31. července 1895 ve Štýrském Hradci. Od roku 1896 studoval na Papežské akademii obojího práva u sv. Apolináře. Po dosažení doktorátu působil jako lektor v Mautern, po vzniku české provincie přišel do Obořiště, kde přednášel téměř čtyřicet let. Jeho vědecká tvorba byla vysoce ceněna a vzbudila ohlas také u světských právníků. Jako první vydal *Ius sacrum Congregationis SSi. Redemptoris* z roku 1910 (2. vydání roku 1923). V roce 1927 následovalo *Ius canonicum religiosum*, podle které se vyučovalo i na zahraničních učilištích. Jeho práci uzavřelo třisvazkové *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému*, 1. díl, *Ústavní právo církevní*, vyšel roku 1932, v roce 1934 následovalo *Manželské právo kanonické* a v roce 1937 díl třetí *Hierarchický řád církevní*. P. Josef Pejška na sklonku života odchází na odpočinek na Svatou Horu, kde 8. května 1946 umírá. Srov. J. Šíma, „P. Dr. J. Pejška,“ *Časopis katolického duchovenstva* 86 (1946): s. 148–150.

³⁴ Srov. Archiv redemptoristů Svatá Hora.

³⁵ Srov. *Statuta Capituli*, s. 11.

Apologetika byla přednášena trvale roku 1915/16 jako samostatný předmět I. a II. ročníku. Pro dogmatiku speciální byly vyhrazeny čtyři semestry.³⁶ Minimálně každý měsíc se mezi studenty konaly disputace z hlavních předmětů (později také z vedlejších předmětů), jazykem disputací byla latina, ale v případě, že „these“ byla součástí českých církevních dějin nebo jiných českých reálií, konaly se také česky.³⁷

Prvním zdejším studentem byl dle kroniky František Mezírka.³⁸ Ke konci roku 1902 k obořišskému domu náleželo 13 studentů kleriků se sliby, o pět let později ke konci zimního běhu v roce 1907 jich bylo dvakrát tolik.³⁹ Ke konci roku 1915 v Obořišti studovalo dokonce 29 kleriků profesů, současně k těmž domu náleželo 13 otců.⁴⁰ Vysoký počet kněží ve studijní koleji byl dán také skutečností, že v Obořišti i jinde běžně přijímali kněžskou ordinaci klerici již po ukončení čtvrtého ročníku pětiletých studií. To odpovídalo požadavkům dekretu *Auctis admodum*, podle kterého biskupové nesměli udělovat kněžské svěcení těm řeholníkům, kteří neabsolvovali alespoň tři roky teologických studií.⁴¹

Studenti, přestože museli zachovávat poměrně striktní denní režim i přísnou řeholi, vedli v Obořišti ve volném čase aktivní společenský život,⁴² který upevňoval vztahy v celé komunitě. Klerikové v Obořišti vydávali také svůj vlastní časopis *Alfons* a přispívali svými články do *Musea, časopisu bohoslovců československých*.

³⁶ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 17, Obořiště: Kronika studentátu.

³⁷ Srov. Archiv redemptoristů Svatá Hora.

³⁸ Srov. tamtéž.

³⁹ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 16, Kronika pražské provincie.

⁴⁰ Srov. *Litterae annales de rebus Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1915*, Praga: Typis officinae VLAST, 1915, s. 47.

⁴¹ Dekret Papežské kongregace pro záležitosti biskupů a řeholníků ze dne 4. listopadu 1892 určuje biskupům, jaké studijní výkazy mají po řeholních kandidátech před různými stupni svěcení požadovat. Srov. F. LAURIN, *Nařízení papežské kongregace, Auctis admodum, ze dne 4. listop. 1892 v příčině členů mužských řeholních kongregací*, Praha: Nákl. České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1893, s. 23.

⁴² Pořádali pravidelně různé besídky a oslavy. Několikrát do roka se konaly akademie liturgické a homiletické k počtě Božského Srdce Páně, Neposkvrněné Panny Marie, sv. Tomáše Akvinského, vždy v týdně, kdy se slavil příslušný svátek. Program tvořily zpěvy a hudební produkce, básně a tematicky zaměřené orace. Klerici také hráli divadlo, sportovali (nějakou dobu dokonce ve studentátu fungovala pobočka „Orla“). Za účelem organizace těchto aktivit si alumni mezi sebou volili zástupce pro odbor komický, gratulační, divadelní, dekorační a hudební. Ve studentátu také fungoval náboženský spolek Liga Božského Srdce Ježíšova, jehož zakladatelem byl P. Josef Miklík. Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 17, Obořiště: Kronika studentátu.

První světová válka pro studentát sice znamenala mnoho zejména materiálního strádání, ovšem z řad lektorů a studentů kleriků nemusel nikdo narukovat. Vojenské služby naopak nebyli ušetřeni všichni mladší a zdraví bratři laici, mnozí kandidáti, juvenisté a 14 noviců. V prvním mírovém semestru dorost přesto nechyběl, koncem roku 1918 patřilo k obořištské koleji 23 kleriků profesů.⁴³

3. ADAPTACE STUDIJNÍHO PLÁNU PODLE NOVÉ LEGISLATIVY

O Letnicích 19. května roku 1918 vstoupil v účinnost *Codex iuris canonici* 1917, který nově upravoval také oblast vzdělávání duchovních. Speciálně o studiích řeholních kleriků kodex pojednává v kán. 587–591. Zásadní změnu však přinesl kán. 589 §2 CIC/1917, který nově požadoval v intelektuální formaci alespoň dvouleté studium filozofie a alespoň čtyřleté studium bohosloví.

V Obořišti bylo v souladu s normou dosavadní pětileté studium rozšířeno na šest let⁴⁴ již v roce 1923. Zároveň byl rozšířen studijní plán i o některé pomocné nauky.⁴⁵ K tomu však docházelo pozvolna již po roce 1918, který přinesl také četné politické změny a nové uspořádání Evropy. V souladu s novou politickou situací byly po roce 1918 všechny redemptoristické domy na území ČSR zařazeny do pražské provincie,⁴⁶ nazývané nyní provincií československou. V roce 1921–1925 v rámci pražské provincie existovala viceprovincie svitavská⁴⁷ se silnou německou menšinou. Studentátu se národnostní konflikty vyhýbaly. V téže době v Obořišti studovalo dokonce několik kleriků z vídeňské provincie, aby se mezi rodilými mluvčími kvůli budoucí misijní činnosti naučili

⁴³ Srov. *Litterae annales de rebus Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1918*, Praha: Typis officinae VLAST, 1918, s. 32.

⁴⁴ K úpravě studijního plánu v Obořišti došlo dříve, než stačily adaptovat své studijní plány všechny teologické fakulty a diecézní biskupské semináře v Československu. Srov. Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Biskupský seminář Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Memorandum za zřízení fakulty teologické v Hradci Králové.

⁴⁵ Srov. Národní archiv, fond ŘP, karton 37, VI/1–31.

⁴⁶ Její součástí již nebyla viceprovincie polská, která se roku 1908 osamostatnila. Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 16, Kronika pražské provincie.

⁴⁷ Srov. L. JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991, s. 86.

česky.⁴⁸ K pražské provincii náležela i viceprovincie východního obřadu redemptoristů na Slovensku.⁴⁹ Díky této skutečnosti se v období po roce 1919 v Obořišti vyskytovalo také několik řeckokatolických kleriků⁵⁰ ze Slovenska, mezi nejvýznamnější patří Ján Mastyliak,⁵¹ který zde později působil také jako lektor.

Ve studijním roce 1918/19 i v následujících třech studijních letech byla přednášena samostatně katechetika (P. Vojtěch Štěpán). Ve školním roce 1929/30 byla vyučována odděleně od pastorální teologie liturgika (P. Václav Dubský). Oproti tomu mělo dojít ke snížení hodinových dotací u hebrejštiny, která doposud byla v obou ročnících filozofie (v I. ročníku 1,5 hodiny a ve II. ročníku 1 hodina). Nově měla být vyučována pouze ve II. ročníku filozofického studia, a to 1 hodinu týdně.⁵² Součástí studijního plánu studentů kleriků se měla stát biblická archeologie nebo filozofické obory jako kritika, logika, dialektika, které doposud byly součástí gymnaziálního studia juvenistů.⁵³

Tento vývoj přispěl k tomu, že povinné teologické nauky byly přednášeny „v rozsahu, jenž značně odpovídá intencím konstituce *Deus scientiarum Dominus*“⁵⁴ ještě před jejím vydáním.⁵⁵ Nová apoštolská konstituce podnítila přípravu státního zákona o úpravě studia na teologických fakultách. Mezitím v Obořišti dále docházelo ke změnám ve

⁴⁸ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 16, Kronika pražské provincie.

⁴⁹ Srov. BUBEN, *Encykopedie řádů*, s. 164.

⁵⁰ A další přijali východní ritus, např. blah. Metoděj Dominik Trčka.

⁵¹ P. ThDr. JUDr. Ján Mastyliak (též Mastiliak, Mastylák) se narodil 5. listopadu 1911 v Nižním Hrabovci na východním Slovensku. V roce 1929 vysvěcen na kněze. Roku 1937 poslán na studia do Říma na Papežský východní ústav, studoval též na Gregoriánské univerzitě. Od roku 1945 působil na řádovém bohoslovce na kněžské svěcení. Zemřel 18. září 1989 v Prešově. Srov. V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 303–304.

⁵² Srov. Archiv redemptoristů Svatá Hora.

⁵³ Srov. tamtéž.

⁵⁴ Srov. Národní archiv, fond ŘP, kart. 37, VI/1–31.

⁵⁵ Apoštolská konstituce *Deus scientiarum Dominus* papeže Pia XI. z 24. května 1931 upravuje studia ecclesiastica v celé církvi. Zvláště se v ní požaduje přednášení filozofie v rámci dvouletého kurzu, který by zahrnoval jednotlivé filozofické obory. Srov. *Acta Apostolicae Sedis* XIII (1931), s. 241–284.

studijních osnovách, od akademického roku 1935/36 k povinným předmětům přibyl církevní zpěv s časovou dotací 2 hodiny týdně (vyučující P. Karel Petrliček). Školní rok měl přibližně 35 celistvých vyučovacích týdnů, začínal počátkem září a končil okolo 20. června.⁵⁶

V roce 1937 byla vydána avizovaná vládní nařízení č. 151/1937 a č.152/1937 Sb. z. a n. o reformě studia.⁵⁷ Zvláště požadavky §22 a §67 vládního nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. vyvolaly bezprostřední nutnost konformovat vlastní studia u všech teologických učilišť. Tak tomu bylo i v Obořišti: „Podle těchto nových norem bylo by nemožno v budoucnosti dosíci v republice doktorátu na základě našich obořišských studií tak, jak nyní se věci mají (není dostatečný počet lektorů s akademickým zdejším titulem, to je základní, i počet hodin snad nepostačí; ovšem máme šest let). Ani studie římské by nepomohly, jak se to dosud praktikovalo.“⁵⁸

Nadto v téže době došlo k závažným zdravotním problémům u nejstaršího obyvatele studentátu, lektora dr. J. Pejšky, který se po více než třiceti letech pedagogické i vědecké činnosti musel vzdát výuky a odešel na odpočinek na Sv. Horu. P. Stanislav Špůrek, toho času v úřadu socia, hledal cestu, jak získat šest lektorů se zdejším licenciátem či doktorátem. Proto navrhl, aby byli vybráni nadaní klerikové a zapsáni na teologickou fakultu v Praze. Generální představený v Římě se nejprve zdráhal, ale posléze k tomu dal souhlas a také fakulta vyšla vstříc. V akademickém roce 1937/38 již studovali na pražské fakultě Jarolím Adámek, Oldřich Vysloužil a bratr německé národnosti Vilém Kottas, který po uzavření mnichovské dohody na nátlak rodiny vystoupil z kongregace. Posléze se k prvním dvěma posluchačům teologické fakulty v Praze připojili Bohumil Landsmann a Ladislav Pokorný.⁵⁹

Politická situace v Evropě se však přioštrovala, po anšlusu Rakouska v březnu 1938 se vrátili do Obořiště čeští klerikové studující v Mautern. V důsledku mnichovského diktátu vznikla v září téhož roku vyčleněním sedmi domů z provincie pražské viceprovincie karlovarská,⁶⁰ která

⁵⁶ Srov. Národní archiv, fond ŘP, karton 37, sign. VI/1–31.

⁵⁷ Srov. Z. HORÁK, *Cirkve a školství: Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012, s. 111–121.

⁵⁸ Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 18, Obořiště: Kronika.

⁵⁹ Srov. tamtéž.

⁶⁰ Srov. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 192.

podléhala přímo generálnímu představenému v Římě. V září nově také záhlajl činnost jejich studentát v Králíkách.⁶¹

Poslední předválečný školní rok 1938/39 započaly přednášky na teologickém učilišti v Obořišti podle nového studijního řádu, koncipovaného na pět let místo původních šesti. Stalo se tak s římským dovolením⁶² v situaci, kdy i kardinál Kašpar dospěl k rozhodnutí⁶³ nikoho nesevětit, byť by měl privilegium, dokud nedokončí celá studia. Hodinové dotace jednotlivých předmětů v rámci ročníků přesně odpovídaly požadovaným normám. Nový studijní pořádek skýtal i některé výhody. Lektori, přestože přednášeli více hodin, měli více času než dříve a ročníky byly účelně propojovány.⁶⁴

4. SITUACE BĚHEM OKUPACE A POVÁLEČNÝ VÝVOJ

Když byly po tragických událostech v Praze Vyhláškou říšského protektora ze dne 17. listopadu 1939⁶⁵ uzavřeny české vysoké školy, podnikl kardinál Kašpar kroky ke zřízení Arcidiecézního bohosloveckého učiliště pražského. Jako vyučující měli být osloveni osoby z řad zdatných středoškolských učitelů, církevních hodnostářů a řeholních kněží.⁶⁶ Z obořišského teologického institutu byli povoláni dr. Josef Miklík⁶⁷ jako profesor Písma sv. a dr. Stanislav Špůrek jako profesor dogmatiky.

⁶¹ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 16, Kronika pražské provincie.

⁶² V červnu roku 1940 se však situace změnila, z Říma přišla odpověď, která neobsahovala explicitní povolení, avšak ani zákaz. Provinciál Suchomel proto rozhodl, že se bude prozatímně pokračovat v započatém pětiletém plánu, dokud se mimořádné poměry nezmění. Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 19, Kronika obořišské koleje 1939–1945.

⁶³ Kardinál Kašpar navštívil Obořiště v srpnu 1938, jak dokazují fotografie i zápis v kronice. Srov. tamtéž.

⁶⁴ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 19, Kronika obořišské koleje 1939–1945.

⁶⁵ Srov. HORÁK, *Církev a školství*, s. 121.

⁶⁶ Srov. NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 28.

⁶⁷ P. ThDr. Josef Miklík se narodil 1. března 1886 v Tlumačově, po roce studia na gymnáziu v Uherském Hradišti přešel do juvenátu v Července, dne 2. srpna 1903 složil řeholní sliby, kněžské svěcení přijal 16. srpna 1911 v Praze. Na pražské teologické fakultě získal roku 1915 doktorát z posvátné teologie v oboru Písma svatého, vyučoval v Obořišti a v letech 1925–26 vyučoval na Papežském biblickém ústavu v Římě. Ke konci války byl vězněn v Terezíně. Byl uznávaným biblistou u nás i ve světě. Je autorem celé řady publikací. Velmi rozšířena byla jeho *Biblická archeologie*, vydaná v roce 1935, která se používala i na teologických fakultách a učilištích. Zemřel na Sv. Hoře 9. listopadu 1947. Srov. Archiv redemptoristů Svatá Hora.

To vyvolalo potřebu přerozdělit předměty, protože P. Miklík pro velký podíl přednášek v Praze nemohl současně přednášet v Obořišti. V následujícím školním roce pak 1941/42 usedli na lektorskou stolicí někdejší studenti teologické fakulty novokněží P. Vysloužil (*ius canonicum*) a „vyvolený nástupce Josefa Miklíka“ P. Adámek (*Písmo sv.*, hebrejšтина a praktický zpěv). J. Miklík a S. Špůrek vyučovali v pražském semináři až do konce II. semestru 1941/42. Poté provinciál P. František Suchomel další spolupráci s ordinariátem vypověděl. Důvodem bylo přeložení semináře do Dolních Břežan, kam bylo obtížné cestovat. Na podzim 1942 počaly odvody studentů na nucené práce. V lednu 1943 náleželo k obořištskému domu pouhých 7 studentů, přičemž 17 kleriků bylo v Liegnitz a Ascherleбену. V následujícím zimním běhu 1943/44 bylo přikročeno k úpravě předmětů dle pokynu provinciála. V říjnu 1944 gestapo zatklo P. Josefa Miklíka, který byl pak do konce války vězněn v Terezíně.⁶⁸

Válku přečkali ve zdraví všichni klerici totálně nasazení v Říši, někteří z nich opustili kongregaci (mezi nimi i bývalý posluchač teologické fakulty L. Pokorný), ale většina z nich se vrátila do Obořiště. Po obnovení činnosti teologické fakulty v říjnu 1945 se odebrali do Prahy P. Adámek a P. Vysloužil, aby pokračovali ve svém úsilí o doktorát z teologie. K nim se připojil P. Václav Holakovský. V červnu 1946 složili všichni tři úspěšně licenciátní zkoušku, v následujícím roce pak získali doktorát a byla z té příčiny v Obořišti velká radost.

V I. běhu 1946/47 začínalo studium 53 kleriků a šlo o rekordní číslo v celých dějinách studentátu.⁶⁹ Počínaje tímto rokem bylo také nově zavedeno půldenní vyučování, takže přednášky probíhaly pouze v dopoledních hodinách. Rozvrh tohoto školního roku ještě sloužil k překlenutí rozdílů, které vznikly odvodem kleriků do Říše v průběhu války. Půldenní vyučování již zůstalo a studenti je kvitovali. V následujícím studijním roce bylo studium opět a definitivně rozvrženo na šest let, protože mimořádné okolnosti pominuly. Roku 1948/49 již přednášel studentům silný lektorský sbor v počtu devíti otců, z nichž sedm mělo doktorský titul.⁷⁰ Z prozřetelných důvodů byli od zimního semestru 1946 opět zapsáni na pražské teologické fakultě klerici patřící k obořištské koleji. Byli jimi Antonín Prager (IV. ročník) a budoucí českobudějovický biskup

⁶⁸ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 18, Obořiště: Kronika.

⁶⁹ Srov. tamtéž.

⁷⁰ P. L. Daňha, S. Špůrek, J. Jaroš, J. Mastyliak, V. Holakovský, O. Vysloužil, J. Adámek. Srov. Archiv redemptoristů Svatá Hora.

Antonín Liška (III. ročník). Fakulta jim předchozí studia v Obořišti bez větších okolků uznala. Studijní plán v obořištském teologickém ústavu byl v té době značně diferencovaný. Zajímavostí studijního kurikula byly již od druhé poloviny čtyřicátých let přednášky o parapsychologii, telekinezi a hypnóze.⁷¹

Studenti se v době volna zabývali mnohými aktivitami, sportovními i kulturními. Z vlastní iniciativy založili besední klub, kde každý člen mohl referovat o tématu, které jej zajímalo, a diskutovat s ostatními. Volným dnem v týdnu byly čtvrtky, dny určené k návštěvám obrovské knihovny, ve které studenti hledali prameny pro přípravu svých odborných prací.⁷² Redemptorista Jaroslav Saller atmosféru studia v oněch letech charakterizoval takto:

Ta doba po druhé světové válce byla úžasná. Perspektivy byly nepředstavitelně jasné. My všichni bohoslovci jsme si byli vědomi toho, že se připravujeme na velkou misi: dobýt svět pro Krista.⁷³

Slibný rozvoj zastavil politický vývoj v Československu. Po únorovém převratu roku 1948 se poměry výrazně změnilly a v Obořišti docházelo k častým policejním prohlídkám.⁷⁴ Koncem dubna 1949 Ministerstvo školství, věd a umění ustavilo inspekční komisi, která zde měla provádět bezprostřední dozor.⁷⁵ V obořištské koleji však dále pokračovali v činnosti i přes šikanu státních úřadů až do osudné noci ze 13. na 14. dubna 1950. Obyvatelé kláštera byli o půl druhé v noci vyhnáni z ložnic ozbrojenci se samopaly. Poté, co se všichni v čele s rektorem P. Janem Haderkou shromáždili v jídelně, jim byla přečtena listina s textem, že na rozkaz strany a vlády budou převezeni na tajné místo. Následně byli všichni redemptoristé včetně noviců a provinciála transportováni do jejich největšího kláštera v pohraničních Králíkách.⁷⁶ Budovy konventu v Obořišti se staly majetkem odboru školství Středočeského krajského

⁷¹ Srov. tamtéž.

⁷² Srov. J. SALLER, *Boží dobrodruh: Hrst vzpomínek P. Jaroslava Sallera CSsR, faráře v Liběšicích u Žatce*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 15.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Srov. tamtéž.

⁷⁵ Srov. Archiv redemptoristů Svatá Hora.

⁷⁶ Srov. SALLER, *Boží dobrodruh*, s. 16.

národního výboru, který tam zřídil výchovný ústav pro mravně narušenou mládež.⁷⁷

Slavné dějiny studentátu se definitivně uzavřely, když byla na základě § 1 vládního nařízení č. 112/1950 Sb. ze dne 14. července 1950 zrušena všechna bohoslovecká učiliště v Československu.⁷⁸

ZÁVĚR

Teologický ústav redemptoristů v Obořišti byl ve své době vyhlášený vysokou odbornou úrovní i příkladnou formací dorostu.⁷⁹ V průběhu politických změn a v rámci obecného vývoje teologického studia se však obořištská kolej musela neustále přizpůsobovat novým požadavkům. Díky schopným představeným a oficiálům se tak dělo způsobem, který podpořil stabilitu studentátu a podnítil další rozvoj kongregace v českých zemích i na Slovensku. Příznivý faktor představovala jistě skutečnost, že redemptoristé v první polovině minulého století netrpěli nedostatkem řeholního dorostu. Náklady studia, které hradila provincie za chudé chlapce, se provincii vrátily jinak. Zdejší kolej se postupně etablovala v intelektuální a kulturní centrum Podbrdsko. Klášter navštěvovali katoličtí univerzitní profesori a církevní hodnostáři, ale i lidé mimo církevní kruhy. Profesori zdejšího institutu vyvíjeli vědeckou činnost, která přesahovala hranice kláštera i samotné provincie. Přitom se zde nikdy „nedělala věda pro vědu“, což byla také vždy osobní intence P. Pejšky.⁸⁰ Knihy se měly psát z nutnosti. A touto nutností byla spása duší.

The Intellectual Formation of Clerics From the Congregation of Redemptorists in Obořiště with Regard to Period Legal Prescriptions

Keyword: Redemptorists; Regulars; Theological Institute; Obořiště

Abstract: Regular theological institutes in the Czech Lands in the first half of the twentieth century were private institutes of an academic nature. There is not much known about their

⁷⁷ Srov. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 190.

⁷⁸ Srov. HORÁK, *Církev a školství*, s. 122.

⁷⁹ Srov. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 190.

⁸⁰ Srov. Národní archiv, fond ŘP, inv. č. 18, Obořiště: Kronika.

inner activities and the structure of studies. The aim of this contribution is to reconstruct the reality of the education and acquaint readers with the organization of studies at the concrete regular educational establishment of the Redemptorist fathers in Obořiště near Příbram, from the establishment of the institute in 1902 up until its abolition in 1950. On the basis of studies of archive sources, there would seem to have been an excellent ability on the part of Czech Redemptorists to react flexibly to the requirements of legal prescriptions of the Church and of the state, especially during the 1930s. This theological institute reached a high level of expertise and also a high quality in terms of the regular formation of students. The end of the 1940s denoted another progressive development in the studies which ended, however, with the intervention of the Communist totalitarian powers.

Mgr. Eva Zavadilová
Katedra církevního práva
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc
ZavadilovaEva@seznam.cz